

Búsetingarmynstrið
hjá gráspurvanum
í Føroyum

Gráspurvurin er lutfalsliga nýggjur fuglur í Føroyum. Teir fyrstu komu til Vágs í 1935 ella 1936. Síðani hevur hann spjatt seg um so at siga alt landið og er nú at finna í 94 av teimum 118 føroysku bygdunum. Á kortinum sæst nær gráspurvurin er komin til tær ymisku bygdirnar í Føroyum.

sær onkran av spurvunum. Hann tekur eina bók upp úr lummanum og skrivar upplýsingarnar í bókina, so hann seinni kann brúka teir í sínum granskingsarbeiði.

At festa ringar á beinini á fugli, so til ber at fylgja tí einstaka fuglinum gjøgnum lívið, hevur verið ein týðningarmikil liður í arbeiðinum at savna samanta vitan, sum vit í dag hava. Í ár eru liðin júst 100 ár, síðani fyrstu fuglarnir vórðu ringmerktir í Føroyum. Hetta hendi, tá danin Hans Rudolphi vitjaði í Havn og merkti 45 líkkuskurar. Tríggjar fráboðanir komu aftur um hesar skurarnar: ein úr Minetu í Portugal, ein úr Casablanca í Marokko og ein úr Eysturoynni. Síðani eru merktir fleiri enn 100.000 fuglar í Føroyum. Hetta arbeiðið er hildið fram, og í 2011 vórðu tilsamans 2.702 fuglar av 37 ymisk sløgum merktir í Føroyum, samtundis sum 126 fráboðanir komu aftur um fugl, sum var merktur og sæddur aftur í Føroyum.

Merking av føroyskum gráspurvum

Teir fyrstu gráspurvarnir í Føroyum vórðu merktir í Mikladali. Hetta var í 1963, tá Elias Eliassen hetta árið merkti níggju gráspurvar. Ein uppgerð vísir, at síðani tá eru tilsamans 2.167 gráspurvar ringmerktir í Føroyum. Merkingarnar eru gjørdar í 12 ymiskum bygdum kring alt landið: Frá Sumba í suðuri, Mykinesi í vestri og Kirkju og Viðareiði fyri norðan. Av teimum merktu gráspurvunum, sum eru fráboðaðir, eru allir fingnir ella sæddir aftur í Føroyum. Einans tveir eru funnir í aðrari bygd enn har teir upprunaliga vórðu merktir. Sostatt er føroyski gráspurvurin sera stöðufastur, og flytur seg bert í lítlan mun.

Av teimum báðum gráspurvunum, sum vórðu fingnir aftur í aðrari bygd enn har teir vórðu merktir, hevði tann eini flogið frá Vestmanna til Kaldbak, har hann varð afturfingin 217 dagar seinni – tann 3. juli í 1969. Hin hevði flogið úr Nólsoy til Havnar, har hann

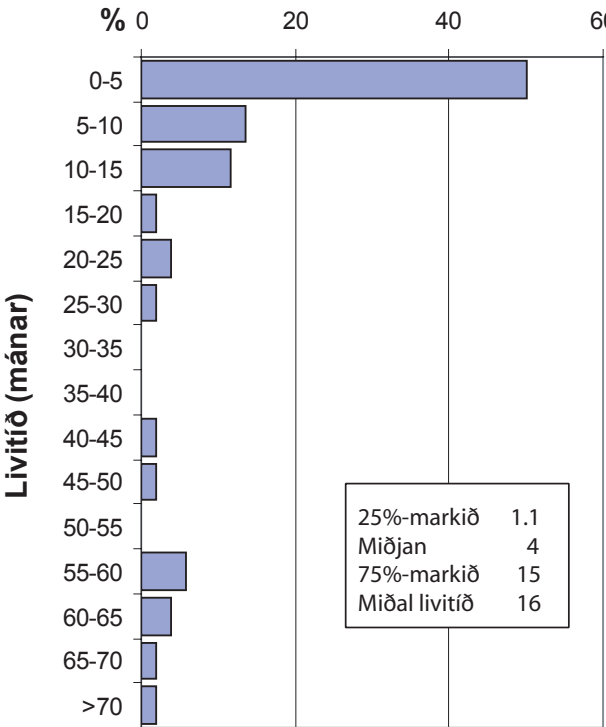
varð funnin deyður 337 dagar seinni, 7 juni 1998. Hesir báðir gráspurvarnir eru sostatt

teir einastu merktu gráspurvarnir í Føroyum, sum hava flutt seg ein longri tein.

Ferðingarmynstrið í Havnini

Hans gongur enn runt í Havnuni. Nú stendur hann uttanfyri eini hús við Íslandsvegin. Hann hevur tikið kikan upp fyri eyguni, tí hann hevur júst fingið eyguni á ein gráspurv við litringum á beininum. Hetta má kannast nærri. Niðast á høgra beini er ein reyður plastikkringur og ein hvítur uppiyvur. Á vinstra beini er ein stálringur niðast og ein bláur plastikkringur omanfyri. Hans hyggur í bókina. Tann reyði ringurin á høgra beini sigur honum, at fuglurin er merktur við Háskúlan. Tann hvíti og tann blái ringurin siga honum, at hesin fuglurin varð merktur fyri níggju mánaðum síðani, og at hann er sæddur og skrásettur einaferð fyrr. Tá var hann í viðarlundini. Hetta er sostatt ein av minni stöðuføstu gráspurvunum. Men hetta er jú eisini ein ungur steðgi.

Tá fuglar verða merktir, er tað sum oftast bert við einum metallringi við einum nummari skrivaðum í. Tølini í ringinum eru rættuliga smá, so neyðugt er at hava fuglin í hondini fyri at kunna lesa tølini av. Hetta kann antin gerast við at fanga fuglin aftur ella finna hann

Gráspurvurin gerst ikki gamal fuglur. Myndin vísir hvussu long tíð gekk, frá tí at ungarnir vórðu merktir – antin í reiðrinum ella sum ungfuglar – til teir vórðu funnir aftur deyðir. Longu 4 mánaðir eftir merkingina, var helvtin deyð av teimum merktu spurvunum. Av hesum vóru helvtin av teimum deyðu spurvunum longu deyðir eftir 1.1 mánað. Tá 16 mánaðir vóru frálidnir, vóru 75% av gráspurvunum deyðir. Tann elsti gráspurvurin, sum vit vita um í Føroyum, gjørdist næstan 10 ár. Í miðal livir føroyski gráspurvurin 16 mánaðir.

deyðan. Tí er torført at fylgja ringmerktum fugli í tí dagliga, men setir tú litringar um beinini á honum, er hetta eingin trupulleiki. Tá kanst tú eygleiða fuglin og kanna hvussu hann ferðast gjøgnum dagin.

Tílíkar merkingar eru eisini gjørdar av føroyskum gráspurvum. Á vári 2002 vórðu 112 gráspurvar merktir við litringum á sjei ymiskum støðum í Havnini. Gjøgnum várið og summarið var møguleiki at eygleiða hesar merktu gráspurvarnar og síggja hvussu teir ferðaðust í Havnini. Kanningarnar vísu, at gráspurvarnir bert sjáldan ferðaðust millum tey ymisku økini í býnum, men fyri tað mesta hildu teir seg í mesta lagi 700 metrar frá tí staðnum, har teir vórðu merktir. Hetta líkist úrslitum, sum eru funnin fyri ferðingarmynstrið hjá gráspurvum í øðrum londum.

Stutta livitið

Út frá úrslitum frá merkiroyndum ber eisini til at siga hvussu leingi ein fuglur livir. Um ungarnir verða merktir, meðan teir eru í reiðrinum, ber til at fylgja teimum líka til teir doyggja. Kanningar av føroyska gráspurvunum vísa, at hann gerst ikki serliga gamal. Miðal livitiðin hjá einum føroyskum gráspurvi er einans 1,3 ár. Tað er serliga ta fyrstu tíðina, at nógvir av teimum nýfloygdu ungunum doyggja. Kanningarnar vísa, at longu eftir fyra mánaðum eru helvtin av teimum nýfloygdu ungunum deyðir, og einans 25% av teimum unnast at gerast eldri enn 16 mánaðar gamlir. Líkandi úrslit eru funnin aðrastaðni.

Kettan størsti fíggindin

Tá fólk boða frá merktum fugli, eru hesir sum oftast deyðir. Í flestu førum eru teir deyðir av ókendum ávum, men er deyðsorsøkin kend, verður hendan eisini skrásett. Av teimum fráboðaðu føroysku gráspurvunum vórðu 98 funnir deyðir. Í 68% av førunum var deyðsorsøkin ókend, men annars var kettan tann størsti syndarin. 18% av teimum deyðu gráspurvunum vóru tiknir av kettum, 6% vóru eitradir og 3% doyðu, tá teir rendu móti rútum á koyrandi bilum.

»Hasar lorta ketturnar«, hugsar Hans, men ketturnar fær hann einki gjørt við.

Tey, sum ynskja at vita meira um Føroyska gráspurvurin, kunnu lesa hesar greinarnar, sum eru at finna sum pdf-fíkur á heimasíðuni hjá Setrinum: www.setur.fo

Magnussen, E., and Jensen, J. K. 2009. Ringing recoveries of house sparrow (*Passer domesticus*) in the Faroe Islands during the years 1963-2007. Fróðskaparrit, 57: 182-189.

Magnussen, E., and Jensen, J. K. 2010. Breeding biology of the house sparrow (*Passer domesticus*) in the Faroe Islands. Fróðskaparrit, 58: 125-132.

Bengtson, S. A., Eliassen, K., Jacobsen, L. M., and Magnussen, E. 2004. A history of colonization and current status of the house sparrow (*Passer domesticus*) in the Faroe Islands. Fróðskaparrit, 51: 237-251.

Eliassen, K. and Jacobsen, L.M. (2002) Gráspurvens udbredelse og antal på Færøerne set ud fra et metapopulations perspektiv. NVD-rit, 2002:12, BSc. Thesis, p.1-63.

Bengtson, S. A., Eliassen, K., Jacobsen, L. M., and Magnussen, E. 2010. Man-dependence of House Sparrows (*Passer domesticus*) in the Faroe Islands: habitat patch characteristics as determinants of presence and numbers. In Dorete - her book, pp. 227-243.

Síðani 1963 eru tilsamans 2.167 gráspurvar ringmerktir í Føroyum. Av hesum vórðu 225 antin fingnir aftur ella sæddir. Hetta svarar til 10%. Góð helvtin av fráboðanunum komu tær fyrstu átta vikurnar eftir, at teir vórðu merktir, 25% tær fyrstu tríggjar vikurnar. Einans 25% av fráboðanunum komu seinni enn eitt ár, eftir at fuglurin varð merktur.

Tal av merktum gráspurvum í Føroyum árin 1963 til 2007	Partur afturfingin (%)	Tíð (vikur) liðin frá at spurvarnir vórðu merktir, til teir aftur vórðu fráboðaðir.			
		Miðja	25%-markið	75%-markið	Miðaltal
2.167	10,4	7,7	3,1	53,8	52,0